

ДРАГАН ЈОВАНОВИЋ ДАНИЛОВ

ЉУДИ С БАЈЛОНИЈЕВЕ ПИЈАЦЕ ГОВОРЕ

„Јер ваше ријечи ће вас оправдати
и ваше ријечи ће вас осудити.”
(Матеј 12, 37)

Из дана у дан наши животи се преображавају попут фету-са који мења положај у трбуху благословене жене. Море трену-така-галаса запљускује ове земаљске дане, и отуда није могуће штедљиво и безлично преношење осећања, јер ту редукција може бити само кокетна и намерна. Било где да одемо, ми само одла-жемо своју неизоставну пропаст. Посвуда чујемо да је данашњи центар света Берлин, Париз, Њујорк, Токио, Москва, Бомбај, а то не може бити тачно јер, сваки човек живи у центру света а да то и не види. Нико још до краја није разумео и осетио душу и дух Дорћола, његово социјално ткиво, уличну митологију и ком-шијски дух који се у Београду још једино ту сачувао. Давно су на Дорћолу посечени јабланови и високе тополе и утихнули дорћол-ски мангуплуци. Нема више крчмарице Кагице Фрај, истетовира-ног рибара Жике Кобца ни легендарног Ђуре Берберина на кога је љубоморна жена посула живу соду и унаказила му пола лица. Све је мање локалних градских чудака и оријинала, ваћароша, шибицара и њихових превара. А некад мирна, господска улица Страхињића Бана некаквом наказном девијацијом времена прето-чила се у фенси шминкерај.

Ујутро, кад устанем, умијем се и обријем, невољно посма-трам лице у огледалу, попијем чај од дивље трешње и разбуђујем се тако што покушавам да се самоидентификујем. Настојим да разумем зашто се највећи број самоубистава дешава у најне-жњије пролећне дане. Несрећни мушкарци и жене прережу вене

попреко или целом дужином и испод каквог учвалог дрвета искрваре насмрт. Ето, овде на Бајлонијевој пијаци где се пролеће управо будило у мојим преосетљивим ткивима, ја сам постао нови човек. На Дорћолу има једна бреза чије лишће производи музику. Када пролазим туда, на путу према Бајлонијевој пијаци, приђем брезе и обавијем руке око њеног тела. Ја осећам да је то дрво једно добро биће које никоме није учинило ништа нажао. Видим венце балкона с ружама, бегонијама и мушкатлама, читава повесма зеленила што висе у свом хлорофилном безакоњу, небо изнад Дорћола боје јоргована и тезге што су се на пијаци осуле као мале богиње.

Оно што није описано не може бити стварно. Пијаци београдске својом узбудљивом вревом буде моју базичну знатижељу. Ходам и гледам, као да је гледање најфинији облик размишљања. Верујем да мом претраживачком погледу ништа не измиче. Бајлонијева пијаца је казан који се прелива, Дионисово позориште, магично магнетно поље, место свеколиког костимирања где владају посебни закони и регуле, сцена са много натуршчика који савршено играју сами себе. На овој пијаци од самог јутра све се само од себе навија и пушта у покрет, ношено неком полуделом инерцијом. То није тек магично место, већ моја Итака, дубински пункт, позорје литерарне моје уобразиље и свеукупне драматургије. Има на сценском простору овог бајлонијевског театра што буди чежњу за заборављеним светковинама нечег од слободе карневалског махнитог комешања које нам даје могућност да, макар на трен, изменимо своја лица и своје идентитете, спутане у затвореној загушљивости породица с њиховим свакодневним, за спољни свет скривеним, доброћудним диктатурама. Добро се, дакле, осећам у том свечаном метежу. Уосталом, каква је то пијаца која није средиште игре, пијанства и насладе? Какав је то град у коме увек није вашар? Ова је пијаца сама гунгула и цева, бунило заточено у животу. Живи музеј речи, једнако богат као Прадо или Ермитаж сликама. Читаво благо стилова на овој пијаци живи, обнавља се и пулсира довољно реално и довољно илузорно. Све врви од топлот и ускомешаног живота. Овде се може уживати у непредвидивостима видљивог света, у предавању опојности многоструког, јер, овде све ври у некаквој слепој узбуњености, све навире као из непресушног зденца, нарочито суботом када се људски таласи ваљају ка Бајлонију и када се гужва може упоредити само са оном пред нашим биоскопима после Другог светског рата када су се појавили први вестерни. Опхрвава ме милина неутешног расула. Успорено се крећем кроз Бајлонијеву пијацу. Сваког дана откривам је поново, али не извана, већ у себи, као да се дубоко унутра

уознајем са самим собом. За мене, ова пијаца била је и сеизмолошка станица у којој сам, окружен људима, осећао потресе неприметне за остали свет. Колико недокучивих појава, курмахера, гуланфера и шибицара! Цигани дувају у трубе из петних жила. Пролазници базају, тумарају, разгледају, претурају, замајавају се, кладе, навелико блефирају, зеленаше, причају о сексу, ћушкају се и тару цегерима, цењају се, преговарају до багателне цене. Колико њушки, шака, гестова, поза, ларме! Одасвуд се шири наметљив мирис рибе, наранџи и рахат локума. Удишем ваздух прожет мирисима лубеница, диња, крушки вилијамовки, одраних кожа, трулог купуса, мемљивих књига. Најлепше је кад ветар као житно поље заталаса странице књига посланих по ћебадима и шаторским крилима простртим по асфалу. Блистају тезге начичкане ружама, хризантемама и зеленкадама. Чак и у несунчане дане обиље светлости плави ову пијацу и оближње зидине и кровове. На тезгама, у сласти и зрелости, сјаји се главато, златно воће. Пресијавају се низови смокви, жутих као дукати. Мора да би оваква пијаца изгледала добро и Старим Грцима.

На Бајлонијевој старој, јадној, одрпаној али, богме, и ученој пијаци се купује и продаје уз гласно ценкање а кадикад и с отменом дискрецијом. Ту се кибицује, планира, ћерета и тргује једнако као и дуж велеславног кеја мукле Сене где букинисти нуде славне купусаре академицима и ветрогоњама, странцима и староседеоцима, калуђерима, анархистима и радницима. Овде редовно срећем неколико стараца без потомства што залеђени од осаме сигурно клизе ка гробу. Будући да су њихове пензије постале забрињавајуће безвредне, изнели су из кућа шољице за кафу, сервисе, вазе, чаше, књиге, плоче, писаће машине и сувенире из бањских лечилишта. Све је то на продају на свеопштој базарној понуди будзашто. Предмети, често донети с далеких путовања из Египта или с Кубе и Тајланда, а који су за њих представљали амајлије и драгоцене успомене, сада су најједном постали тако ништавни, готово безвредни. Они су изнети на продају како би се напабирчило за хлеб насушни и млеко, а да несрећа буде већа, треба платити и за тезгу. Да, гадна невоља довела је ове људе на Бајлонијеву пијацу. Жао ми их је, усамљених и старих, сломљених немаштином и проблемима са здрављем. Изгубљених у ситним рачунима и трошковима. Хтели би да још увек буду неко и нешто а не само олупине у овом дивљем и не више њиховом свету, у овој блаћавој бари у коју су пали, и та их тежња чини дирљивим и лепим. Редовно нешто купим од њих, саучествујем с тим људима, ископнелим од трајања, од реалности могућег, од порока живота.

Продавац лозова вади главу из свог тешког капута и, попут корњаче, осматра око себе. Нутка ме да купим лоз, наваљује, пружа ми срећку, каже да ћу се засигурно покајати ако је не узмем, такав му је предосећај. Ја се запућујем у другом правцу, према продавачицама цвећа, женама здравих, руралних лица којима на образима гори руменило. Од Михаеле купујем плаве и беле зумбуле. Михаела има косе очи, личи на Кинескињу, и ја сам јој наденуо име „Латица чаја”. Сада је пола Бајлонија тако зове. Многи кажу: „А сада идем да купим цвеће код Латике чаја.” Или, „Михаела продаје љубичице, те осмехе мртваца”.

Од типа из Новог Пазара купујем савршен баде-мантил са амблемом „Хилтон”, сам Бог зна ко га је украо и како је овде доспео из знаменитог хотела. Човек у жирадо шеширу са шиљатим, кицошким ципелама, а који у очима има нешто што бежи и што вам не верује, нуди разне прцољке од мобилних телефона, ордење за храброст, Хитлерове гвоздене крстове с храстовим лишћем. Следећег часа тај исти човек започиње кампању флертовања, најпре с продавачицом цвећа што се расцветала до граница набујалости, а потом са згођушном Циганком која продаје распарене порцеланске шоље. Начин на који зановета заиста је знаменит. Иза касапина и његове сатаре, на гвозденим ченгелам, висе одрани овнови и волови. Загледам у кавезе с птицама. Боже, каква снага се одуховљује у тим дрхтавим телашцима, каква победа грозничавости и цвркутавог ћефа над мртвилем света! Видим девојчице, чисте и ароматичне. Циганин великог трбуха лежи на ћебету, комиран. Куждриво дете се хвата дојке и сиса као да је та мека, бела крушка читав свет. Видим подводаче и Циганчице – проститутке. Једна од њих са ушиљеним грудима, налик на два мала пројектила, пева песму треш-фолк иконе и велике звезде новокомпонованог андерграунда седамдесетих у некадашњој СФРЈ, легендарне Мице Трофртаљке из Милићеваца код Чачка. Као и Мица, има сукњу скраћену на три фртаља и пред публикумом самопародично изводи чувене хитове: „Предем вуну и кучину”, „Држ’ се кћери чврстог курса” и „Није купцу веровати”.

– Држим курс из секса – каже певачица. – Могу све да вас школујем.

Волим Роме, у њиховим кућама провео сам добар део детињства, лепи су ми, обожавам их јер они на овој земљи не занивају никакав степен истанчаности цивилизације. С великим самопоуздањем (а самопоуздање је, то је познато, искључиво сексуалне нарави) посматрам госпође с цегерима. Има прелепих жена овде, а нема те женствености која се не храни погледима мушкараца.

Однекуд се појављује Оксана, несумњиво највећа језичара на Бајлонијевој пијаци, и увлачи ме у своје деконцентрисане дигресивне приче.

– Свакаквих нас има овде – вели Оксана – и наказа и добричина и шкртица и анђела и олакхих фуфа.

Та жена је као нека лепа, јака животиња у којој увек ври нова, појудна крв. Једна од оних које упражњавају секс неукаљан љубављу. Волела би да се зове Росарија или Пенелопе и да живи у Занзибару, зато што име те земље тако добро звучи. Оксана има раскошно густу косу, такву да у њој можеш загубити новчић. Једре груди само што јој нису испале из цветне, деколтиране хаљине, преливају се из грудњака као надошло тесто. Дуж њене подлактице истетовирано је: „Life is beautiful”. Оксана игра уз страсни прсотрес. Њене крупне брадавице вапију за устима мушкарца. У овој облој, тамнопутој жени мора да струји крв неког Мавра. Добро познајем Оксану, курвицу са Бајлонија. Драга ми је и понекад јој тутнем у цеп хиљаду динара а она ме пољуби јер зна да не тражим никакву противуслугу. Зове ме Господин. Ја знам да се у Оксанином телу топлота која долази равно од Ђавола меша са страсним разгоревањем и распаљивањем које буди похоту. Оксана је, да се разумемо, жена са распламсаном потребама, курва од заната. Њени ноћни љубавни прохтеви досежу епске границе. Има обеспокојавајуће кратку сукњу. Она зна да драшка наочите мушкарце и умиљава им се. Воли да се туца у бунди, тада чак и ужива. Прича ми недавну догодовштину с постаријим богатим клијентом. Догађај се одвија у хотелу „Ројал”. Клијент се свлачи и, пре него што уђе у Оксану, каже јој:

– Хоћу да ми говориш Тата док те јебем. Говори ми туцај ме, Тата!

– Ти, значи, волиш да јебеш своју децу? – одвраћа му Оксана.

Човек је запањено погледа, нешто фркне себи у браду, хитро се облачи, даје јој новац и тера је из собе необављеног посла.

– Ђале, изгледа, ипак не јебе своју децу, и то је добро – коментарише Оксана, а затим додаје – А ти ми дајеш кинту онако, безвезе... Ето, исповедам ти се ко брату.

– У реду је, Оксана, кажем, ми смо френдови и тако треба да остане.

Једном ми је Оксана поверила своју несрећу:

– Увек се осећам као плен који неко вреба. Знаш, стерилна сам, јалова. Не могу да останем у другом стању а желим дете. Где све нисам била, али нема помоћи, друже. Погледај мој трбух, надуван од вештачких оплодњи.

Када је Оксана изговорила реч Дете, ја сам видео то непостојеће дете које никада неће испливати из њене утробе. Оксанине речи се нису могле не чути. А ја сам схватио колико су људске речи сурове, окрутне и да дробе све чега се дотакну.

Ова пијаца где чујем мноштво језика непрекидно је будна и екуменски славна. Једна Циганка сикће на мужа и доји дете, голо као гусеница. Око тезги кошкају се жене, скакућу мршави скакавци Циганчића и ходају рибе Ђубретарке. Отац мази руку своје девојчице као да је скупочена животињица. Тек заобљена, пропувала Циганчица, права вредна пчелица, нуди на стотине старих писама и разгледница сложених у кутији за ципеле. Док прелистава сво то благо каже ми:

– Узми бар нешто, да не идеш кући са празне руке.

Однекуд допире песма Циганчића: „ринге-ринге-раја”. Чујем свакојакe минхаузенске брбљарије – људи, напросто, лажу уздуж и попреко. Лепо ми је у том колоплету беспосличара, слуђених душа са силним проблемима, дућанџија, сиромашака псећих погледа, пробисвета, котлокрпа, локалних дорђолских алкоса који ће за коју годину, засигурно, скончати од цирозе јетре, киндерфрајли, кржљавих Циганчица, тих мршавих дечјих гирица, дозлабога препредених фаћкалица, профукњача, распичојли, нафраканих ругобица, госпођа и лузера који играју своје мале и велике драматизације. Убеђен сам да свако од њих има посебно место у времену, да су сви они потребни овој пијаци и ја бих волео да на овом месту напуне сто седамдесет година. Песник – бoем и врдалама с јазавичавом главом, с хозентрегерима, кривоног, налик на татарског коњаника стоји испред тезге са старим књигама и реци-тује своју луцпрдасту песмицу под насловом „Трте мрте”:

„Девојка прекрасне гузице
Прелази преко улице,
Гледа је свештеник погледа мрка
И враћа се у цркву да дрка.”

– Е, нека овог песника стршљен уједе за језик кад овако скаредне песме пише – domeће продавачица цвећа на чијем лицу је исписан дангризав изглед који се није могао избрисати ничим, чак ни осмехом.

На то песник одвраћа да ова кујолика жена има нарав лопова, да свака пристојна жена презире такве приземне особе и да, ко њој верује, верује врани крадљивици. Затим додаје:

– У овој песми се, напросто, ради о томе да попа није одолео Ђаволу. Уосталом, није лако издржати неподношљиве пожу-де, људски је то.

Један младић причао је о трауматичном искуству док је био болничар на славонском ратишту, које настоји да обнови и у цивилном животу. Младић приповеда а ми га слушамо:

– На ратишту у Славонији провео сам, моји јарани, пет месеци и седамнаест дана. Свега се тачно сећам. То су ствари које се памте за цео живот. Кући сам се вратио као друга особа. Запослио сам се као болничар у Клиничком центру и био прилично задовољан послом. Оженио сам се и добио кћер. Мој посао био је готово наставак онога што сам радио као санитетлија на ратишту али, претпостављате, у много мањим размерама. Није било језивих прострелних рана, људи обогалених од експлозија мина, опекотина трећег степена. Нисам гледао отворене ране грудног коша, просута црева, ампутације ногу и руку ни тела пуна гелера. Пацијенти су ми били најчешће хитни критични случајеви, младићи избодени ножевима у тучама, старице поломљених кукова, старци у стању дијабетичне коме. Тек ту и тамо догодила би се каква сочна – рекао је баш тако – „сочна” саобраћајна несрећа. Тада би се у колима хитне помоћи укључила сирена, плима адреналина прострујала би кроз моје тело и ја сам знао да идем да обавим важан посао.

Неколицина насмејаних и недраматичних ликова што су шумгнули из загушљивог породичног живота пијанчи око празне тезге по цео боговетни дан, а то је, на неки начин, артистички, сасвим артистички. Циганин кукастог, бојовног носа у коцкастом сакоу продаје старе туш-батерије и добро очуване филозофске књиге предсократоваца. Однекуд чујем самозваног пророка који, као да се покорава нејасној сили, држи предавање, размеће се и кондири:

– О, прљавштина и смраде земаљски! Најгори између нас слављени су, а најбољи су бачени у запећак. Није далеко страшан дан када ће се многи који живе у нечистоћи жеља својих покајати, али, биће прекасно. Нема броја одметницима од рода људског, те проклетнике земља неће примити у недра своја. Овај свет треба очистити од гмазова, лицемера и свакојаког олоша. А Европа, ха, тако нешто уопште не постоји. У питању је обична измишљотина европског колонијализма, непрекидна политичка мистификација која се будила само у манијакалним главама Наполеона, Карла Великог, Хитлера и сличних диктатора.

– Нема бољег начина да се неко дисквалификује него да се прогласи душевно поремећеним, јер, ако је неко душевно поремећен, он не зна шта говори.

– Срећа је подмукла и потпуно приватна ствар, то могу да трвдим. Љубави има много, али не за нас. Нико не зна колико је

моја душа пуста. Та жена ми капа отров у срце. То је врана која гракће, гракће, а нема крила. Роспија ме потпуно искључила из овог света.

– То и није жена него фурија, змија отровница, жена-вампира, душа изврнута наопачке, мешалица за бетон – додају неко.

– Ти, пријатељу, живиш с мешалицом за бетон – заједљив је неко из другог кадра.

Овако или онако, пре или касније, човек мора да отвори губицу, мора да прича. Слушам шта људи с Бајлонијеве пијаце говоре себи, другима и неким имагинарним саговорницима и помишљам да, где је несносна пожуда ту је и несносни бол. Људи не трагају за знањем, већ за уживањем и заборавом. Њима је довољан комад хлеба и жена. Дефинитивно, љубав и глад владају овим светом. „Волим те” – како је могуће да смо толико пута изговорили ове две речи а да нисмо полудели? Људи оду с овог света а да се никада дубоко не напију љубави. Ево, већ следећег часа с другог краја тезге чујем:

– Зашто је Христ допустио да се свет подели на богате и сиромашне? Свет толико обећава а ништа не пружа. Ко је уклет, тај је изабран да од свакодневице сам ствара пакао по својој мери. Кад бих само могао да умрем достојан љубави.

Човек који изговара ове речи, могуће, није ни свестан колико ганутљиву и дубоку мисао је изрекао. Умрети достојан љубави – то значи испунити своју мисију на земљи.

– У овој хаљини се удајем – каже Циганчица веверичјег лица и с неколико папилотни на глави од, тако, пет-шест година.

– Они једу бифтеке сваки дан! Ништа нам неће бити дато, зато отимајмо! – каже Ром што на леђима вуче контрабас као какву стару, дебелу жену.

– Нико не зна где је Богу згрешио.

Отмена, лепа жена купује чварке, а њена кћер каже:

– Мама, и ја много волим чворке!

– Јебеш живот без сланине – одвраћа продавац сухомеснатих производа.

– Ако ти је памћење нечисто, ни ти не можеш бити чист. Живот је прекратак да би човек био злопамтило.

Однекуд допире враголаст фаунски грохот. Потом чујем:

– То ти је, брате, жена која може да стане у криглу пива. Крила је од мене да спава с девојкама. Њено срце је најобичнији бордел. Нељудски је имати само једну жену у животу.

– Нема те жене која некоме није лепа. Ево, једна с Карабурме већ је загризла ровца на удици коју сам забацио.

– Ја сам за њега била само небитан спис који је он одавно архивирао у неку фасциклу. Сматрао ме својим живим инвентаром – чујем хладни, отровни глас жене. – Отићи ћу одавде и, веруј ми, нећу начинити исту грешку као Лотова жена.

– Све смо ми жене лудаче које јуре – домаће друга.

– Овај што кашље ће умрети – чујем однекуд. А потом: Много тај прича, много испитује.

– Можда страстима дугујемо разум.

– Само блиски људи могу тако нечисто мрзети.

– Несрећни људи су бескрајно досадни.

– Пуно пије, само то сам хтела да приметим.

– Кад су на мотоциклима, девојке више нису фригидне.

– Оне цукеле на власти! Стару фукару само је заменила нова!

Пре или касније Ђаво нас придобије – сјакти од пакосног подсмеха кошчат човек трокутастог лица и куштраве, сребрно сиве косе. – Овце немају вођу, ни вукови, ни вране, ни скакавци, ни змије, али несрећно људско стадо не може без вође у кога гледа као у Бога.

– Све међународне силе су против нас! – упада му други човек у реч промуклим гласом пушача. – Данас се сматра да су Срби људождери који једу живу децу а у питању је заблуда међународних размера. Ми смо агресивни онолико колико су Талибани углађени.

– Овде гаврани лете на леђима. Знате зашто? Зато да не гледају какви смо зли.

– Како стојиш са женскама? – пита одрпани опсенар с поносним и мршавим лицем морепловца. – Усамљене жене које, по обичају, живе у традиционалном стању празнине су бомбе чији је детонатор лако активирати. Оне се кроз хистерију ослобађају прекомерне напетости. Нека те сам Бог сачува од брака с цандрљивом женом која не може да живи без испразних разговора и сплетки. Ма и да имаш нерве ко конопце, од чантрања звоцаве вране једног ћеш дана полудети.

– У његовим рукама ја сам восак, подлежем без отпора.

Човек конопљасте браде који преврће књиге на тезги букинисте зарђало металним гласом каже:

– Све зло долази од непромишљених речи. Ех, учењаци, толико су књижурина написали и ништа нису објаснили. Мој живот је све што желим да имам. И најрђавија судбина вреднија је од најбоље књиге.

– Е, па није – домаће букинист. – Књиге су неупоредиво постојаније од стварности.

Понекад се на Бајлонијевој пијаци приметне тешка кавга, па дође и до потезања оштрих бритви. Испред Банетове тезге с прстењем и порцеланским фигурицама где се свакодневно сакупљамо да ћеретамо о свему и свачему, двојица дрипаца, један брадат, зарастао у дугу косу и други са аеродинамичном челом жестоко се туку песницама како би и овде, на честитој Бајлонијевој пијаци, слика мушко-преисторијског епског јуначења била потпуна.

– Ето, седим за овом тезгом цео боговетни дан – каже Бане – и питам се шта Христос хоће од мене. Радим ли барем делимично оно што он жели од мене?

– Она ти то мени с неба па у ребра: Мислим да треба да знаш да ми више не живимо заједно.

– Не очекујем да се искључиво рационална и логична особа покаје – неко се јогуни.

– Не знам који то још тикван данас верује у сентименталну утеху која се зове „вечна љубав”. Свет је препун брачних парова који су сити једни других. Бајке постоје још само у бајкама – каже Миона, лепушката жена налик на какву миљеницу у турском двору, која продаје половну одећу.

Већ знам њену судбину. Миона никада није успела да залечи сломљено срце. Није могла да се ослободи од мисли колико је сладострашћа доживела у кревету с човеком који ју је сурово напустио.

– Реч срце је једина реч која не стаје ни у један речник.

– Опасно је, девојко, кад прерано видиш Рај, јер после тога остаје ти само величанствени суноврат, а осмех ти је још на уснама.

– Она је фатална колико и плава шерпа с туфнама.

– Да ја пишем романе, никада ми не би пало на памет да од њих правим пустиње, него оазе.

– Ведри дани нису мала ствар у оваквим временима, то су дрхтаји срца који немају цену.

– Не могу ја народ истанчаном укусу поучавати – каже коштуњав и дугокрак човек што продаје мађарски „жолнаи” порцелан.

– Сам Бог зна колико ме ово раме боли!

– Смилуј се, Боже, на ову сиротињу што живи у нужној самоодбрани! Погледајдер овде, нешто ваљда има и за вашу душу. Можда ово огледало с рамом од ружиног дрвета.

– Не купујте огледала јер су неморална и превише ласкају смртницима – чујем како неко добацује.

– Људи, купујте лаванду, појешће вас мољци!!!

– Заимебога, све су то гласине... па, наравно да то не долази у обзир... нисмо могли да наставимо, заиста, нисмо могли да наставимо... она је тако лепа, срце да ти препукне.

– Човек је одлежао на правој температури, сад је одличан за дегустацију.

– Само да видиш како ми откопчава шлиц, извлачи ми киту и покушава да је одушеви – чујем поверавање, али не видим лица.

Речи су нам дате ради хвале, сведочења, молитве, певања и пророштва. Ето, речи, само речи које сврдлају око себе чујем из невезаних разговора. Ослушкујем гласове оних које не видим. Нема мира у људима. Људи се састају да би, на крају крајева, разговарали, да би схватили како су само део привремене вечности у којој покушавају да пронађу разумевање, оданост пријатеља, љубав. У својој природној стихији ватрено кључају речи овде на Бајлонијевој пијаци, избијају из дубине као врела лава, сударају се и шире разарајуће и конструктивне идеје, пале кремен протеста. То је можда зато што се иза привидног спокојства људи, иза њихових, наизглед мирних свакодневних лица, отварају подземни понори у којима се буде саблазни, опсене и опасне звери што отварају чељусти. И уживам у еросу комуникације, у реченицама које се разбуктавају у покрету, у илузији да смо сви овде скупа, а нисмо, нисмо засигурно. Слушам то непрекидно сложено жуборење, гадне псовке просте светине и топло пријатељско поверавање. Речи што из душе извиру и речи што у душе силазе. Ослушкујем ценкање око старог платна на коме су насликани дечак и јагње. Слушам како се људи сапињу о речи, о те фантоме стварности, и у овом клиничком времену свака ме реч болно погађа јер знам, осећам да та маса вербалних сперматозоида долази из неке пренаталне брбљивости, а она је неумољива и неуништива јер смо за њу органски везани. Чујем заморна препирања, хуктаве крике, речи, помало отроване и несмотрене, нечисте речи махнитих од којих ниједно осећање неће моћи да остане незаражено. Чујем живе речи и речи покојнице, речи калоричне и речи рахитичне, ослушкујем у њима тачно безнађе. Попут уходе, гонетам, треба ли рећи залуду, оно што не продире кроз речи и питам се како људи имају смелости да изговоре и једну једину реч, откуда им толика охолост? Притом, свака изговорена реченица преиначује другу, укршта се и орођава с њом. Ходам Бајлонијевом пијацим и ослушкујем оно што људи око мене говоре. Међу звечећим ланцима људских речи ловим непредвидиве реченице пуне животне радости и дрскости. А људи говоре, говоре, говоре и то је поприлично шашаво. Ујутро, кад сав Дорћол мирише по врелим, тек испеченим векнама, чујем пуно масних речи и реплика каквих

нема ни у театру. Чујем деране у раздераним кошуљама и чак и оне људе који говоре а нико их не слуша. Дебатери и згубидани који као да су измигољили из својих хтонских буцака. Цигани што гледају да изврдају плаћање тезге па робу која је пре некаква не-роба држе на шаторском крилу или ћебету. Они су сви моја браћа и ја их све знам и волим. Неке од њих смрт је однела попут набујале реке. Ослушкујем све те прегрејане конверзацијске вештине које и нису ништа друго до преиспитивања, говор сабласти, лечења причом, озарењем и димом. Мислим да је ова пијаца све само не удешена за долазак каквог ревизора.

Људи говоре темпераментно, као да су речи песнице које ломе вилице, или сталожено, дубоко или тако плитко да ништа не казују под милим Богом, испаљују псовке, вероватно зато што их боли проток времена, упркос свему, људи говоре, истерују из себе духове. Изговарају људи речи што тиште или радују срце, речи скупоцене и јевтине, причају изокола (и то је већ нешто), с пола снаге или право у лице, онако окрутно, душмански, премишљају се, мешају језике и нагласке, изговарају речи тешке попут трупаца, причају као да кујунцишу на Баш-чаршији, или тако као да неког хоће да загрле. Љуте се и живцирају, плују по власти и поповима, приповедају своје приче тоном старозаветних покајника јер им је тешко при души, говоре на самом заласку једног мрачног доба а не знају да нико сам себи не може помоћи. Говоре а не разумеју да нису богови па да могу имати све што пожелеле. Присно или отуђено, људи говоре на свемогућој овој Бајлонијевој пијаци речи горке и коначне и тако оплакују своју немоћ, осамљеност, тескобу, суровост других људи, окрутност Бога и његово непостојање. Људи говоре као да речима отимају нешто што је дубоко запретено у њима и тако пале пламен који прочишћава ову телесну стварност. Понекад одсецају реченице као на пању. Говоре људи већ толико пута издекламоване речи, с порочном охолошћу, гракћу из другог плана с вијорећим самопоуздањем, фрфљају на свом гунђавом језику бесмислене речи, ако таквих речи уопште и има. Говоре усиљено учтиво завереници. Свако говори на свој ризик. Понекад имам утисак као да говоре у подморским дубинама, међу сенкама и загонеткама. Предавајући се својим љубавима и мржњама, људи говоре чак и кад то није ни од какве користи. Говоре људи из срца, из душе, из жучи, из гузног отвора, из муда зборе, из уста пуних сатрулих зуба и ја, који немам да кажем ништа било коме, слушам те речи које би у свом том галиматијасу власничких односа све до једне могле да буду и моје. Понекад ми се заврти у глави од толиких реченица јер, људи говоре али, богме, и ћуте, а то је нешто сасвим друго, нимало безазлено. Све

на свету постоји само зато да би се изговорило или прећутало на овој Бајлонијевој пијаци. Сви ти људи што су ми, ни сам не знам зашто, прирасли за срце, говоре, кукају, грде, сикте, прекоревају, испитују, држе непристојно дуге говоре, разговарају сами са собом, поверавају ваздуху своја убеђења, доконо седе и чекају у залудном трошењу времена, трабуњају, шегаче се, кочопере, певају, поверавају се или ћуте као завереници пуни неизговорених речи за које им је потребан одјек. Наливају се речима све до пијанства и зато њихове речи још више учвршћују збуњеност. Често заборављају којим поводом су начели тему, па прелазе на другу. Понекад тако људи говоре да нисам уверен да им је то важно, али ја сам захвалан и за најиспризније речи, а нарочито за оне иза којих се осећа двосмисленост и недореченост.

Волим да гледам како Роми на Бајлонијевој пијаци живе своје мале луткарске представе и да слушама како тумбају српски језик да се све окреће наглавце. Како репују као у каквој лудој дадаистичкој пометености. Обожавам њихов контра-језик препун довикивања које долази из некаквих мутних и незаснованих порива, из неке непознате животне силе која је њиме управљала. Те реченице, потпуно шашаве, истргнуте из ко зна ког и каквог мутног контекста. Посматрам сав тај дословни живот, ово поуздано лудило обичног трајања. На овој бермудској тржници слушама све те људе који оглашавају да овај мали свет Бајлонијеве пијаци постоји, силан и уздрхтао под звездама. Људи на Бајлонијевој пијаци говоре и не знајући да тако разбијају прозоре конвенционалне литературе како би она задрхтала и продисала. А ја хватам и бележим све те фјоритуре у конверзацији. Ослушкујем сву ту луду заиграност речима, све те луцпрдасте реплике и покушавам да их просејем на начин на који то чине испирачи злата.

Овога часа чујем Магду, продавачицу изношене робе, ону с фризуром налик на бодљикаву жицу. Била је то једна од жена које, по сопственом признању, никада нису доживеле оргазам а родиле су туче деце. Чујем је како нуди своју робу:

– Јел за сахрану ил прославу матуре? Види, бре, овакав комбине нема ни Цеца.

Људи за тезгама пију ракију и тако испирају душе. Један господин изговара речи, толико застрашујуће да вам се усеку у мозак тако снажно да их можете готово видети исписане:

– Сваке године нас је по наталитету мање за тридесет пет хиљада душа. На друмовима годишње изгине око хиљаду људи и унесрећи се око двадесет хиљада. Неколико хиљада особа себи одузме живот. Сваке године у Србији се изврши око триста хиља-

да абортуса. То су неумитне чињенице. Треба ли нам још неки непријатељ са стране? Страшни суд овде се одвија свакодневно.

Жена чачкаличастих ногу која префињено котрља „р” прича о неким мрачним људима који узимају рекет од власника пекара, коцкарница, бензинских пумпи и ресторана. Говори о једном од оних перверзњака-егзибициониста с железничке станице који пролази кроз возове и, на опште запрепашћење путника, показује „ону ствар”.

– Дух тог манијака ме прогања ових ноћи – каже. – У овој, пороком опогањеној земљи са женама се поступа као са зверињем.

– Знаш ли шта ми недостаје? – пита жена која носи белу пудлицу у наручју другарицу поред себе. – Е, па, звук виолончела, то бих волела да чујем сада.

– Доцкан је, страшно доцкан за нас – чујем остарелог Циганина Фазлију. – Шта сам урадио са својим годинама? Како су брзо прошле! Тако је мало било срећних дана да ми се чини да нисам ни живео.

Од Фазлије, тог добродушног цукца, купио сам толико књига, цртежа и драгулија. Болестан је и личи на вампира тек усталог из гроба. Ускоро ћемо сви, баш сви нестати и неки нови људи ходаће Бајлонијевом пијацим а ниједног од нас овде неће бити. И, доиста, из дана у дан не виђам неке уобичајене драге фаце, смрт их односи као новац изашао из оптицаја.

Све ове разбацане реченице које слушам, реченице, често схизоидне или напуњене заносом очајничке страсти, фрагменти су неке древне, вечне и можда заборављене приче, митског неког матичњака. Обузима ме зачараност. Данашњи дан је тајанственији од јучерашњег јер је жив и неухватљив. Када сам се први пут обрео на Бајлонијевој пијаци, осетио сам анималну топлину око срца и дирљиву племенитост таквог осећаја. Као у Делфима, овде се упражњава прорицање помоћу снова. Овде сам увек пијан. Ништаван сам док сам трезан, тек у пијанству нарастам од тајанствених река које притичу у мене. Говорим себи:

– Демонска животињо, ти си пронашла своју истинску домовину!

Кадикад, све би на Бајлонијевој пијаци постало достојно рајског славља. Радовао сам се јутарњој светлости када су букинисти износили књиге на тезге. Готово сваке суботе виђао сам старца и старицу што су се споро кретали око тезги, држећи се за кошчате руке. Био је то диван преживели пар из давно прошлог, немогућег времена. Пажњу ми привлачи девојка, висока, витка, отмено обучена, скоро униформисана, што хода самоуверено, потпуно саживљена са својом женственошћу.

– Види је како хода – каже Оксана – прави је генерал.

Често сам сретао и Емира. Он је сликар, истанчан, с пуно духа финесе, и увек пронађе нешто ретко а, што је најважније, воли Бајлонијеву пијацу. Емир каже да је Бајлонијева пијаца лепа, можда зато што се у њој не налази баш ништа узвишено. Младен, најбољи букиниста на пијаци, истицао се у мојим очима као црвени датум на календару. Управо ми је он набавио књигу *Хиљаду година Моше Марјановића* коју сам дуго тражио. Осећао сам истовремено глад и похлепу за оним заборављеним књигама које више нико не чита, а које леже закопане у хрпама књига као руда у планини. Кидишемо Чарна, моја девојка и ја на такве књиге као две птице грабљивице. Та наша залуђеност старим, ретким књигама зачас би се разбуктала у похлепу, у право, исконско беснило. Не знам да ли сам већ рекао да је Чарна пре коју годину напустила студије психологије. Када би угледала студенте како се тискају пред филозофским факултетом, наједном би се некако упаранојисала и не једном би се запитала:

– За кога се школују ови будући незапослени млади људи? На бироу је тренутно шездесет осам хиљада људи с факултетском дипломом, а њих двеста двадесет осам хиљада студира. За чије бабе здравље та омладина допушта да над њом буде извршено универзитетско деморалисање?

Никада Чарна и ја не бисмо пристали да идемо на посао сваки дан, да тамо кулучимо. С друге стране, нисмо умели да будемо задивљени висином плате у каквој успешној фирми. Ми смо били сакупљачи, не колекционари већ, баш тако, сакупљачи. Лишени сваке злурадости, цицијашки смо се по бувљацима и пијацама београдским цењкали за сваку књигу, порцеланску фигурицу или стару разгледницу. Куповали смо књиге за двадесет, тридесет и педесет а препродавали их за триста, петсто, хиљаду динара. Трговали смо цртежима, графикама, сликама, старим разгледницама с ликовима глумица из прохујалог столећа, ордењем, табакерама, сребрним прстењем и старим пенкалама марке „Президент”, „Пеликан” и „Сенатор”. Да, ми смо живели тако што смо куповали књиге, неретко и прворазредне куриозитете од неуких и наивних антиквара, а потом их препродавали, понекад истог дана, ученим људима, за вишеструку добит. Дабоме, биле су то тајанствене трговине за које смо знали само Чарна и ја. Волели смо све те књиге, плоче, лутке и сличне дрангулије. Желели смо да од њих сачинимо музеј који би говорио о нама и нашим душама испуњеним фаустовским чежњама. Да, живели смо Чарна и ја под магијом београдских пијаца и бувљака. Проналазили смо за багателне цене слике непознатих руских и наших сликара из тридесетих година

прошлог века. Било је ту мистичних слика, а ми смо знали да вредност једне слике лежи у срећи коју она побуђује а не у цени коју постиже на тржишту. Сретали смо на тим местима понекад и Рујану Громачу, лепу Хрватицу која је мирисала на хварску лаванду (њу, засигурно, неће појести мољци!), сликарку крупних, нашминканих очију и уста малених као у греча. Чарна, Рујана и ја били смо саучесници у истој илузији. Рујана се управо развела од мужа политичара, једног од оних аматера локалне историје. У њиховом браку дошло је до ентропије – секс се излизао, бар тако нам је Рујана објаснила. Нежност и одушевљење су усахли и ишчилели. А, заправо, тај аматер локалне историје, као и свака варалица, стално је нешто петљао с женама које је сретао у ноћним лутањима и плаћао за секс у изнајмљеном стану у центру града. Једноставно, био је сексуални грабљивац који манипулише љубавницама радећи у стилу бум-бум, хвала, мадам. Потом је нестајао у виду ластиног репа, вођен девизом „било је лепо али се више неће поновити”. На крају ритуала, пуцао је себи у слепоочницу.

Један бели коњ очарао је Рујану и она је свакодневно одлазила на хиподром да јаше тог коња који се никоме није дао.

– Ја сам његова љубавница – говорила је Рујана Громача – једина која га може јахати.

Оксана је дозивала Исуса:

– О, Исусе, дођи к мени, увешћу те у преткоморе и коморе мог срца, ту ћу те љубити, миловати и обгрлити љубављу, дођи, слатко моје, и оследи ме, оплоди ме, љубави, и натопи божанским соковима!

Бајлонијева пијача је увек ту, уз мене, путено блиска. Сви који смо се ту задесили зближени смо у неку тренутну породицу, у топло људско стадо. Чак и у сумрак, кад радници Градске чистоће шмрковима перу тезге и тло поплочано grubим, џомбастим каменом. То је моја оаза у Београду у којој се зауставило време, а Београд је суморна оаза, сива ружа у пустињи света. Уживам у том свакодневном доследном пијанству, бајлонијевски сненом, и думам како срце моје Европе куца управо овде, јер ова пијача ништа не опонаша већ је таква каква јесте деценијама. Овде садашњост траје и зато је одавде немогуће отићи.

Чарна и ја на Бајлонијевој пијачи осећамо радост божјег присуства. Срећни смо као деца. Понекад се претварамо у убоге торбаре у неуравнотеженој потрази за, ни сами не знамо чиме. Онда тражимо сремуш, дивљи бели лук, он се ставља у салату и прелива уљем и сирћетом, што је прави еликсир. Обоје смо захваћени вирусом врло необичне болести под називом књигофилија, а која

се манифестује несуздржаном, неумереном, а понекад и апсурдном љубављу према књизи. Ми смо од расе сакупљача, сијамски близанци повезани жудњом за старим књигама и фантомским писцима које више нико жив не чита. Живимо у време анорексичних прича које се више не хране напетošћу, жељом, страхшћу, жаљењем и сажалењем. А ми смо знали да ће те опасне и агресивне скривене старе књиге заблистати у пуном сјају када их будемо изнели из тамних буцака антикварница и тезги. Када би дошли до оних најређих књига, до тада неприступачних нашој похлепи, онда би то био празник. Увече, Чарна и ја пели смо се шкрипавим дрвеним степеницама у „Нојеву барку”, тако смо звали нашу дорћолску мансарду, како бисмо прокњижили резултате бербе књига које смо тог дана набавили за препродају и за нашу библиотеку. Мирис липа око Бајлонијеве пијаци долазио је из неког савршено другачијег, нематеријалног света, будећи у нама фантомске страсти. Наши снови били су недокучиви рудник.

На овој пијаци што врви од људи није немогуће да смо сви пустињаци. Док слушам шта људи овде говоре, савршено ми је јасно шта се дешава у овој држави, дневне новине су непотребне, а ТВ дневник је мајчи кашаљ. Све је магловито на овом свету, једино су поуздане наше самообмане. Упркос свему, између нас и света стајала је бодљикава жица, да, баш иста онаква какву је патентирао половином 19. века неки амерички фармер како би се надгледала стока и, дабоме, отимала индијанска земља. За нас је та невидљива бодљикава жица била средство разграничења на бојишту, нешто што маркира освојени простор и што служи исцртавању нове мапе света или описивању последњег круга пакла. Уосталом, нисмо ли сви ограђени жицом у невидљивом концентрационом логору из кога не можемо побећи? Моја девојка и ја живели смо у дроњцима реалности, док је около био непрегледни свет халуцинација и привиђења. Бајлонијева пијаца била је место пророштва. Један непознати брадати човек што је, уместо кравате, око врата везивао опасач, јуродиво се кретао пијацом, представљајући се као видовњак, телепат и читач мисли. С крстом у руци, прилазио је људима тражећи да се покају пред Страшни суд. Сви људи који се ту задесе, нарочито суботом, изгледају као занесењаци или душевно сабрани делфијски поклонници. Ова је пијаца мала њива у бескрајности засејаној световима. Живот нас овде свакодневно снабдева малим изненађењима и штити од чамотиње једне конкретне збиље. Ваздух је у јуну топао и непокретан као изнад маслинових шума. Од Бајлонијеве пиваре што се уздиже као каква богомоља, понајпре катедрала, долази неодољиви мирис хмеља од пре много година. Ту спознајемо да је највиши

облик људског живота ведрина, али и да су наше речи наши трнови венци што образују тамне вртлоге, дубоке и скривене. Док буде трговине, док буде понуде и потражње, биће и наде за овај свет. Док буде Бога и Ђавола. Јер, нема на свету доброг срца које бар једном није посејало неко зло. Изговарам ту реченицу и умивам се на чесми на којој је неко исписао: „Уми грехе своје, а не само лице.“ Понављање кадрова, крупни планови, скраћивање призора, бљескови и затамњења, све је то пред мојим очима. Јер, само живот тече све даље и даље, готово да у свем том кретању нема ни почетка, ни средине, ни краја. А сви се хватамо за једну једину сламку – осетити се вољеним у овом свету. Не можемо преварити себе. Бићемо живи све док са нас не исхлапи људски мирис.

(Одломак из романа *Таласи београдског мора*)